

Asia: VN/33009/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi julkisen talouden hoitamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Valtiovarainministeriö on pyytänyt Elinkeinoelämän keskusliitolta (jäljempänä: EK) lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi julkisen talouden hoitoa koskevaksi laiksi sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi. EK kiittää lausuntopyynnöstä ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Lainsäädännön muutostarpeet aiheutuvat merkittävältä osin EU:n talouspolitiikan ohjausmekanismien uudistamisesta pitkään jatkuneen poikkeusjakson jälkeen. EK pitää luontevana, että samassa yhteydessä tarkastellaan myös kansallista julkisen talouden hoitoon liittyvää sääntelyä, mekanismeja ja instituutioita.

EK kannattaa Suomen julkisen taloudenhoidon pitkän aikavälin tavoitteiden vahvempaa kirjaamista lainsäädäntöön sekä näiden tavoitteiden saavuttamista tukevien instituutioiden kehittämistä. Suomen julkinen talous ei tehdyistä toimista huolimatta ole kestäväällä pitkän aikavälin kehitysuralla, ja tilanne poikkeaa huomattavasti esimerkiksi muista Pohjoismaista. Julkisen talouden sääntökehikon uudistamisen yhteydessä on tärkeää rakentaa uskottavat instituutiot, jotka mahdollisimman hyvin varmistavat pitkäjänteisen yli hallituskausien ja suhdannesykylien ulottuvan taloudenpidon. Tavoitteena tulee olla velkaantumisen tason painaminen kestäväksi sekä finanssipolitiikan epätasapainojen välttäminen jatkossa.

Esitysluonnokseen sisältyy kuitenkin EK:n näkökulmasta myös ongelmia. Ensinnäkin EK korostaa sitä, että yksinomaan esitetty lainsäädännön uudistaminen ei riitä varmistamaan kestäväälle velkatasolle pääsyä, vaan tämä edellyttää myös laajaa poliittista sitoutumista lainsäädäntöön kirjattuihin pitkän aikavälin tavoitteisiin.

Lisäksi EK:n mielestä esitetty riippumattomien talouspolitiikan arviointitoimintojen siirtäminen pois Valtiontalouden tarkastusvirastolta vakinaistettavaan Talouspolitiikan arviointineuvostoon voidaan nähdä ongelmallisena. Erityisesti arviointineuvoston sijoittuminen hallinnollisesti valtiovarainministeriön hallinnonalalle ja sen sihteeristön kuuluminen osana Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen organisaatiota ei parhaalla mahdollisella tavalla varmista neuvostolle tavoiteltua, ja EK:n mielestä välttämätöntä, täysin riippumatonta asemaa.

Alla eräitä yksityiskohtaisempia kommentteja esitysluonnoksen keskeisistä teemoista:

1) Julkisen talouden kansallinen tavoite

Lakiesityksessä ehdotetaan julkisen talouden pitkän aikavälin tavoitteen kirjaamista lakiin. Eurooppalaisen finanssipolitiikan kehikon ohella monissa jäsenmaissa on jo tällä hetkellä käytössä kansallisesti sovittuja päätössääntöjä ja tavoitteita. Tällaisesta hyvä esimerkki on Ruotsissa jo pidempään käytössä ollut sääntely, jonka yhtenä osana on julkisen velan tavoitetaso ("velka-ankkuri").

EK kannattaa julkisen talouden pitkän aikavälin tavoitteen kirjaamista lakiin esimerkiksi esityksessä olevan velkasuhdetavoitteen muodossa. Pitkän aikavälin tavoite on mitoitettava tasolle, joka turvaa maltilliset velanhoitokulut sekä korkean luottoluokituksen, kuten esimerkiksi muilla Pohjoismailla tällä hetkellä. Samalla EK kuitenkin huomauttaa, että yksinomaan lainsäädäntömuutos ei varmista näiden tavoitteiden toteutumista, vaan on välttämätöntä saavuttaa laaja poliittinen sitoutuminen Suomen julkisen taloudenhoidon pitkän aikavälin päämääriin.

EK huomauttaa lisäksi siitä, että erilaiset ennalta-arvaamattomat tapahtumat ja shokit ovat koetelleet paitsi EU:n julkisen talouden ohjausjärjestelmää, myös monien maiden kansallisia julkisen talouden ohjausmekanismeja. Tällaisista on esimerkkeinä koronapandemia sekä tarve korottaa puolustusmenojen tasoa huomattavasti.

Pitkällä aikavälillä kestävänsä kansallisen sääntelykehikon olisi mahdollistettava tilapäinen poikkeaminen tavoiteuralta vakavissa ja ennalta-arvaamattomissa taloudellisissa shokeissa, mutta kynnyksen tällaiseen poikkeamiseen tulisi olla huomattavan korkea. Samalla kehikon olisi sisällettävä mekanismit normaalisääntelyyn palaamiseksi mahdollisimman nopeasti.

Esitetyn sääntelykehikon toiminta ennalta-arvaamattomissa taloudellisissa shokeissa jää jossain määrin avoimeksi, ja tätä olisi syytä täsmentää.

2) Talous- ja finanssipolitiikan valvonnan instituutiot

EK näkee Suomen julkisen taloudenhoidon valvonnan parantuneen viime vuosina. Sekä talouspolitiikan arviointineuvoston raportit että Valtiontalouden tarkastusviraston (VTV) harjoittama julkisen taloudenhoidon valvonta ovat viime vuosina kehittyneet myönteisesti niin sisältönsä kuin vaikuttavuutensa puolesta.

EK:n mielestä ehdottoman uskottavien ja riippumattomien instituutioiden luominen talous- ja finanssipolitiikan valvontaan on äärimmäisen tärkeää. EK:n arvion mukaan ensisijainen vaihtoehto tällaisen riippumattoman valvontatoiminnon järjestämiseksi olisi jatkossa VTV. Toiminnon sijainnin itsenäisessä, Eduskunnan alaisessa organisaatiossa voi arvioida olevan varmin vaihtoehto vahvan julkisen uskottavuuden luomisessa talous- ja finanssipolitiikan valvonnalle.

EK pitää lähtökohtaisesti ongelmallisena sitä, että riippumatonta valvontatoimintaa hoitavaa Talouspolitiikan arviointineuvostoa kaavaillaan sijoitettavaksi valtiovarainministeriön hallinnonalalle ja operatiivisesti osaksi VATT:ia. Vaikka neuvostolle tavoitellaan riippumatonta asemaa ja monet lakiesityksen yksityiskohdat tätä sinänsä tukevat, riippumattoman valvojan sijoittaminen osaksi hallinnonala, jonka toimintaa sen pitäisi itse ensisijaisesti valvoa, ei ole omiaan varmistamaan mahdollisimman laajaa uskottavuutta valvontainstituutiolle.

Urrila Penna
Elinkeinoelämän keskusliitto EK